

Проф. др Урош В. Шуваковић
Универзитет у Београду,
Учитељски факултет,
Катедра за филозофију и друштвене
науке

ПОКУШАЈ ДРОБЉЕЊА СЛОВЕНСКОГ СВЕТА И ОДГОВОР РУСИЈЕ¹

Анстракт: У раду се указује на карактер руско-украјинског сукоба и улогу «колективног Запада» у њему. Разматра се улога САД у овом конфликту и указује на то да је покушај «универзализације» западних (америчких) вредности узрок конфликта широм света, укључујући и овај који се одвија на европском тлу, и да он има своју генезу без које се не може исправно и научно аргументовано сагледати.

Кључне речи: руско-украјински конфликт, «колективни Запад», САД, Евромајдан 2013/2014, геополитички аспект.

*

Мило ми је што смо данас на овом научном скупу у Подгорици, и посебно ми је драго што на њему учествују и моји стари политички другови са којима сам се борио да сачувамо заједничку државу - Југославију. Није нам то пошло за руком, али је то заправо био и увод у ово растакање словенског света које је данас на делу, и када говоримо о разбијању СФРЈ и када говоримо о разбијању СРЈ и када говоримо о растакању СЦГ, као остатка најблаже државне везе Србије и Црне Горе. Уосталом, ни окупација и подела окупационих зона Краљевине Југославије не може да се посматра без узимања у обзир Хитлеровог антисловенског расизма.

Што се тиче наше данашње теме, ми се налазимо у једном веома турбулентном тренутку. Говорили смо о два светска рата, говорили смо и о трећем светском рату који се води у неком виртуелном простору, говорили смо и о хладном рату. Данас на сцени имамо један, за сада, подвлачим – за сада, европски рат у смислу територије. Рат који се води између Русије и Америке

¹ Овај рад је подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору 451-03-1/2022-14/4 који је склопљен са Учитељским факултетом Универзитета у Београду.

на територији Украјине и уз асистенцију Европске уније.

И, наравно, поставља се питање откуд толики интерес и толико ангажовање с друге стране Атлантика када је у питању Украјина? Увек је постојала жеља да се спута Русија на све могуће начине. Али, ја овде желим да укажем на једну тезу коју је својевремено изнео Збигњев Бжежински [Zbigniew Kazimierz Brzeziński]. Он је написао да је Русија са Украјином евроазијска супер – сила, а да је Русија без Украјине само азијска сила, гурнута у локалне азијске конфликте.² Дакле, поента је по сваку цену отргнути Украјину, и то се чини практично још од Наранцасте револуције и коалиције лепе Јулије Тимошенко (Юлія Володимирівна Тимошенко) са Виктором Јушченком (Віктор Андрійович Ющенко), када су – само да подсетимо измењени изборни резултати председничких избора у корист западног фаворита Јушченка,³ преко Евромајдана 2013/2014. и државног удара који је тада изведен збацивањем легалног и легитимног председника Украјине Виктора Јануковича (Виктор Фёдорович Янукович), чему је непосредни повод било његово одбијање да потпише споразум о асоцијацији и придруживању Украјине Европској унији. У првој фази Евромајдана, очито је да су координацију над протестима обављале европске ди-

2 “Украјина, нови али важан простор на евроазијској шаховској табли, представља геополитички стожер због тога што само њено постојање као независне земље помаже преображају Русије. Русија без Украјине више није европска империја. Русија без Украјине и даље може да се бори за империјални статус, али би она тада постала претежно азијска империјална држава, која би се највероватније увукла у изнурујуће сукобе са национално пробуженим становницима средње Азије који би се осветнички понашали због губитка своје недавно стечене независности а које би подржавале њима пријатељске исламске државе с југа. Највероватније би се и Кина супротставила рестаурацији руске доминације над средњом Азијом», Збигњев Бжежински Велика шаховска табла, ЦИД, Романов, Подгорица-Бања Лука 2001, 47.

3 Који је отворено заговарао улазак Украјине у НАТО. Међутим, Фукујама [Yoshihiro Francis Fukuyama], наравно, Наранцасту револуцију оцењује као “антиауторитарну”, Френсис Фукујама, Идентитет, ЦИД, УДГ Хуманистичке студије, Подгорица 2022, 196.

пломате, да би потом то преузели и окончали Американци.⁴ Уследила је репресија над етничким Русима и русофонима, оживљене су авети прошлости у смислу обнављања про-нацистичке идеологије злочинца Степана Бандере (Степán Андри́йович Бандéра), те формирања паравојне неонацистичке организације “Азов”, која је убрзо укључена у Националну гарду Украјине и постала регуларна јединица. Нове, прозападне власти, почеле су кампању забране руског језика, спречавања руског утицаја на традиционално руском простору, итд. Одговор је био референдум и присаједињење Крима Русији. Међутим, недовољно се истиче чињеница о 14 хиљада мртвих у Донбасу, који су тамо страдали од 2014. па до почетка Специјалне војне операције. Заправо, још тада је започео грађански рат украјинских власти против сопственог народа другог етничког порекла и који је русофон.⁵

С друге стране, треба узети у обзир и Хангтинтонову [Samuel Phillips Huntington] тезу да је свет издељен на цивилизације, да је једна од њих руско – православна, те да нема универзалних вредности. Све то што се данас проглашава за универзалне вредности, а то превасходно чини Запад говорећи о либералној демократији, то су заправо западне вредности. “Главни проблем између Запада и осталих је, отуда, несклад између напора Запада - нарочито Америке, да промовише универзалну западну културу и његове све слабије способности да то учини».⁶ Он даље објашњава како су ове претензије Запада нарочито

4 Процурели транскрипт разговора Викторије Нуланд (*Victoria Nuland*), тадашњег помоћника америчког државног секретара са амбасадором САД у Украјини Џефријем Пјатом (*Geoffrey Pyatt*), указује на најдиректнију умешаност САД у догађаје на Евромајдану, укључујући и тадашњег подпредседника, а садашњег председника САД Џозефа Бајдена (*Joseph Robinette Biden Jr.*). Из транскрипта се види и однос САД према ЕУ, пошто она изговара чувено “Fuck EU”. В. <https://www.bbc.com/news/world-europe-26079957>

5 Документарни филм Оливера Стоуна (*Oliver Stone*) “Ukraine on Fire” указује на тадашња збивања у овој земљи и амерички погубни утицај. В. <https://banned.video/watch?id=62293b42456fae60bcdda47f>

6 Самјуел Хантингтон, Сукоб цивилизација, ЦИД, Романов, Подгорица-Бања Лука 2001, 203.

порасле са сломом реалсоцијалистичких система у СССР-у и Источној Европи, пошто је Запад с победом у Хладном рату закључио како је његова “идеологија демократског либерализма глобално тријумфовала и, зато, била глобално ваљана. Запад и посебно Сједињене Државе, које су увек биле мисионарска нација, верује да би незападни народи требало да се посвете западним вредностима демократије, слободног тржишта, ограничене владе, људских права, индивидуализма, владавине закона и отелотворења у својим институцијама».⁷ Међутим, вредности нису универзалне, већ заправо цивилизацијске. «Оно што је за Запад универзализам, за остале је империјализам».⁸ Управо је тај западни империјализам - и отпор који се ствара код оних који се нађу на удару њиховог империјалног похода - извор сукоба, конфликта у савременом свету. Са тиме се слаже и Дугин (Алекса́ндр Ге́льевич Ду́гин): “Вредности које се савременом Европљанину или Американцу чине `схватљивим`, за савременог Кинеза, Индуса или Руса уопште нису такве. Оне могу бити привлачне или одбојне, али је главно то да нису универзалне. Ништа у историји већине човечанства, изузев искуства западних земаља, не сведочи о томе да су се те вредности свуда самостално развиле, и да нису биле наметнуте на колонијалан начин, малтене силом”.⁹

Ако упоредимо нас и њих, наш словенски, православни идентитет и западни, католичко – протестантски, лако ћемо уочити да постоје суштинске разлике. Даћу прост пример. Индивидуализам је тамо врховно начело, а овде су то колек-

7 Исто, 203-204. На овакав став који Хантингтон оправдано критикује наилазимо код неких теоретичара, нпр. Мајкл Манделбаум [Michael Mandelbaum], Идеје које су освојиле свет: мир, демократија и слободна тржишта у двадесет и првом веку, “Филип Вишњић”, Београд 2004; Ђовани Сартори [Giovanni Sartori], Демократија: шта је то? ЦИД, Подгорица 2001. који у својој књизи експлицитно и славодобитно тврди «демократија која је победила је једина `стварна` која је икада остварена на земљи: либерал-демократија» (Исто, 271).

8 Хантингтон, Исто, 204.

9 Александар Гељевич Дугин, Четврта политичка теорија, Мир, Београд, 2013, 234.

тивност и солидарност. Тамо је један, а овде је саборност. Дакле, само на том примеру је довољно да се види колика је разлика у ономе што се налази у фундаменту ових народа који се једним именом означавају као Словени. Учествовао сам у раду Европске социолошке конференције одржане у Прагу 2015. године, где је директор Института за социологију Руске академије наука, академик Михаил Константинович Горшков [Михаил Константинович Горшков], говорио о „руском свету“.¹⁰ Колеге из некадашњих прибалтичких совјетских република су прилично жучно реаговале, иако је то превасходно културолошки концепт, настао после распада Совјетског Савеза. А на шта он указује? Он указује да је то јединствена култура, један језик, слична културна баштина и да ту постоји, пре свега, руски утицај који се заснива на русофонији, али, наравно, и свему што следи из тога. Наравно, из тога се не може искључити ни геополитички утицај Русије који се темељи на некадашњем утицају СССР. Свакако да се не могу искључити ни међудржавни односи који се све више и више снаже када је реч о асоцијацији БРИКС па и у неким земљама које нису биле национално у том совјетском кругу, при чему, пре свега, мислим на земље Африке.

Све то су били разлози да се Запад окрене ка томе да што више стеже обруч око Русије и они су то радили ширењем НАТО пакта. Да се подсетимо, Џејмс Бејкер (James Baker), тадашњи амерички државни секретар, је обећао Горбачову (Михаил Сергеевич Горбачёв) да се «ни за један инч» НАТО неће проширити на Исток, што је представљало безбедносну гаранцију пружену (тада још постојећем) СССР-у.¹¹ Нарав-

10 Mikhail Konstatinovich Gorshkov, "The 'Russian World': How Do Russians See it Nowadays?", In ESA 12th Conference, Abstracts Book, Prague, 25-28 August 2015, 1587-1588.

11 В. <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2017-12-12/nato-expansion-what-gorbachev-heard-western-leaders-early> Фукујама објашњава како је «политички ресентиман» навео Путина да својевремено изјави како је распад СССР-а «највећа геополитичка трагедија века» и објашњава њиме Путинову констатацију како су САД и Европа искористиле руску слабост да

но обећање је представљало отворену лаж, а НАТО не да се проширио „за инч“ на Исток, него је узео и бивше совјетске републике Естонију, Летонију и Литванију. У геополитичком смислу оне су занемарљиве, а историјски гледано постојала је блискост са Немцима. Међутим, када је на дневни ред стигао покушај да се НАТО прошири на Украјину, након што је већ претходно како смо показали Украјина стављена у западну орбиту и изграђиван њен идентитет (национални и државни) на антируском наративу,¹² постало је јасно да је пређена „црвена линија“ што Русија није могла да дозволи јер би то значило директно угрожавање њене националне безбедности.¹³ Томе је претходило разбијање Совјетског Савеза, дакле доминантно словенске државе, као и разбијање Југославије, опет доминантно словенске државе. Дробљење словенства је та идеја која је веома важна да се спроведе, са циљем наметања индивидуализма и негирања вредности колективизма и солидаризма, и то се упорно ради. А све, наравно, са циљем постизања геополитичких интереса. Ти геополитички интереси усмерени су и на разбијање Русије (њену «деколонијацију»),¹⁴ заправо

довећу НАТО на њене границе. Истовремено, Фукујама малтене прекорава Путина због тога што «презире став моралне супериорности који имају западни политичари и жели да се они према Русији односе не као према слобом регионалном играчу, како је председник Обама једном рекао, већ као према великој сили» (Исто, 25).

12 Као што је и садашњи идентитет Црне Горе и монтењегринства грађен на антисрпском наративу.

13 При том је Русија покушала, пре започињања специјалне војне операције у Украјини, да са Западом усагласи нове безбедносне основе у Европи, али је тај покушај потпуно изигнорисан од стране Запада.

14 Та идеја је сада актуелизована (кроз покушајем њене операционализације на састанцима CSCE [Commission on Security and Cooperation in Europe] и, потом стварања тзв. “Форума слободних народа Русије”) са почетком руске интервенције на подручју Украјине. Међутим, она је разрађивана још 2000. па су се тако неки вајкали како “Руси су, за разлику од других Европљана, присвојили велики део Азије кроз неповратну колонизацију насељеника, док су други Европљани усађивали модерну државу и капитализам у Азију кроз административну колонизацију и деколонизацију”, J. Houbert, “Russia and Decolonization in Eurasia”, in Brennan, C., Frame, M. (eds) *Rus-*

поделу територије на већи број државица у којима ће доминирати несловенски, неруски фактор, док ће потом тежње бити усмерене и даље - ка разбијању Кине.¹⁵ У вези са “продором на исток” историја се понавља. У минијатури, тај процес смо већ видели кроз разбијање СФРЈ, СРЈ, СЦГ, потом и наставак кроз настојање да се разбије и Србија, отимањем Косова и Метохије – за почетак.

Ко год да је на овим просторима рекао „Балкан - балканским народима“ тај је постајао реметилачки фактор, јер велике силе то нису дозвољавале.¹⁶ Како у прошлости, тако и данас. То није дозвољавала ни Аустрија, ни Немачка, ни Италија, ни Енглеска, то се, наравно, није свиђало ни Турцима, и, да будемо искрени, то се није свиђало ни Русима зато што би то значило једну снажну еманципацију народа на овим просторима. У савременисти наведеним силама треба додати САД и, наравно, Ватикан. Није се ту радило о спречавању еманципације народа само ради спречавања. Дешавала се манипулација, инструментализација различитих национализама, у зависности од геополитичких интереса великих сила. Када им је било у интересу, оне су подржале југословенску идеју, истовремено са стварањем албанске државе; када је «колективни Запад» (предвођен Ватиканом, Немачком, Аустријом, САД) закључио да Југославија није потребна и да њено постојање није у складу са њиховим геополитичким интересима, они су инструментализовали различите национализме и разбили је,¹⁷ при чему је

sia and the Wider World in Historical Perspective. Palgrave Macmillan, London 2000, 190. https://doi.org/10.1057/9781403913845_10 . В. и Слободан Антонић, Руси и Срби: два заветна народа, *Catena mundi*, Београд 2022, посебно 27-46.

15 В. Збигњев Бжежински, Америка-Кина и судбина света: стратешка визија, Албатрос плус, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд 2013.

16 В. нпр. Александар Растовић, Велика Британија и Косовски вилајет 1872-1912, Завод за уџбенике, Београд 2015; Александар Растовић, Енглези и Балкан 1837-1914, Завод за уџбенике, Београд 2015.

17 Делимичан осврт на процес разбијања Југославије дали смо у студији «Чињенице су непромењиве, чак и кад власт пожели да их мења», која је

кривица за нестанак Југославије стално приписивана Србији и њеном руководству, иако се баш Србија (и Црна Гора тада) залагала за њен опстанак. Шта се онда десило? Десило се то да смо ми сада стављени у једну западну орбиту мимо своје воље, мимо својих хтења, мимо, коначно, својих одлука. Насиљем. И то војним над СРЈ кроз НАТО-агресију 1999, што је довело западне марионете на власт у Србији и СРЈ. Политичким насиљем, такође. Треба ли да подсетим да је Црна Гора ушла у НАТО без референдума, да је македонско Собрање изгласало такву одлуку супротно резултатима референдума, и да се на тај начин овај геополитички простор ставља под контролу Запада, будући да су Словенија и Хрватска одавно, а Албанија релативно од скорије, такође постале чланице Северноатлантске алијансе. Изван ње су на Балкану само Србија – која истрајава на таквом свом избору проглашавајући се «војно неутралном», али је то њен став који је ојачан тек после 2010, док су њени петооктобарски лидери били доминатно за улазак у НАТО,¹⁸ али тај задатак нису успели да изврше – и БиХ, и то због вета Републике Српске.

Поставља се питање јесу ли Словени једина жртва такве експанзионистичке политике и идеје о изузетности, како то Путин рече Американцима, „мислите да сте богови“, или је круг жртава много шири? Биће да је тај круг жртава много шири. Жртва је читава Европа. Европска унија се данас жртвује зарад реализације геополитичких интереса Америке. Америка, заправо, преко њених леђа и уз помоћ њених ресурса ратује са Русијом. Али, још више од тога, пројекат Европске уније који је значајно и стварање европске одбрамбене заједнице, је потпу-

објављена као поглавље у монографији Далибор Елезовић, Урош Шуваковић и Бранко Ракић, НАТО-агресија у светлости правде, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2019, 291-322.

https://drive.google.com/file/d/1ovha6DjuqfFk_h8BQuEjO0IK0Rogwv2c/view
18 В. Урош Шуваковић, «Србија и атлантске интеграције: програмско-политички ставови партија у Србији према НАТО», Политика националне безбедности 2/2018, 57-77.

<https://doi.org/10.22182/pnb.1522018.4>

но „на леду“.¹⁹ Тога више нема зато што је НАТО добио већу и јачу функцију него што је имао крајем „хладног рата“. НАТО је сада у пуном набоју, јер се остварује оно за шта је он заправо и пројектован, а што се, у најкраћем, може свести на рат са Русијом. Тај рат са Русијом се, додуше, у овом тренутку одиграва преко посредника, али нико не може са сигурношћу да каже да ће се то посредништво наставити и да неће прерасти у непосредни сукоб и одмеравање снага. Дакле, истовремено са идејом о “деколонизацији Русије” (која је, по нашем суду, прилично нереална), на сцени је реалан процес полузваничне колонизације²⁰ Европе (прецизније: Европске уније, уз минималне изузетке који се, за сада, томе одупиру) од стране САД, бивше европске колоније, при чему је Уједињено Краљевство на време напустило ЕУ задржавши своје «специјалне односе» са Америком. Садашњи однос САД-ЕУ се не може другачије описати него као однос метропола - полузванична колонија, при чему европска политичка компрадорска елита,²¹ баш као и

19 Фукујама је то, сасвим брутално и изрекао, написавши да Европљани не разумеју да «јест да мир и сигурност њиховог еуропског мјехурића у крајњој линији јамчи америчка војна сила», Френсис Фукујама, Изградња дражве. Владе и свјетски поредак у 21. stoleћу, Извори, Загреб 2005, 138.

20 Израз «незванична колонија» није довољно прецизан да значи однос САД-ЕУ, будући да постоји читав низ економских и безбедносно-политичких споразума према којима су земље ЕУ субординиране Америци, укључујући и Француску као једину атомску силу унутар ЕУ. Свакако, главни облик таквог супериорног положаја САД према ЕУ јесте «безбедносна компонента», на коју указује и Фукујама, а која је оличена кроз доминацију Американаца у НАТО структурама.

21 О типологизацији компрадорских елита в. Слободан Антонић, «Кинеско искуство компрадора данас», у В. Н. Цветковић, Ж. Обрадовић, В. Ајзенхамер (ур.) Кинески социјализам и модеран светски поредак, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд 2021., 56-57. При том, ми када користимо израз «европска компрадорска политичка елита» не мислимо само на функционере ЕУ, већ и на функционере држава-чланица ЕУ. Неки од њих су најдиректније изјављивали презир према националном јавном мњењу у погледу збивања у Украјини, демонстрирајући отворено да спроводе туђе одлуке.

у свакој другој колонији, служи америчким интересима.

Мислим да је у овом тренутку и констелацији снага и односа јако важно да словенски свет покаже елементарну међусобну солидарност, која на жалост није на видiku. Практично је дошло до сврставања словенских држава на страну САД у сукобу у Украјини, које прате све одлуке о санкцијама и војној помоћи Украјини. Изузетак су Србија и Белорусија. Свакако, овакво сврставање има мање војно-економски значај, али је од огромног идентитетског значаја пошто се словенска група народа антагонизира са највећом словенском нацијом. Тиме се над њом опасно надвија сенка деидентификације која, ако се осврнемо уназад, постаја све ширира од тренутка њиховог чвршћег повезивања са НАТО и ЕУ.

ЛИТЕРАТУРА:

- Антонић, Слободан, *Руси и Срби: два заветна народа*, Catena mundi, Београд 2022.
- Антонић, Слободан, »Кинеско искуство компрадора данас«, у Цветковић, В. Н., Обрадовић, Ж. и Ајзенхамер, В. (ур.) *Кинески социјализам и модеран светски поредак*, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд 2021., 49-70.
- Бжежински, Збигњев, *Америка-Кина и судбина света: стратешка визија*, Албатрос плус, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Београд 2013.
- Бжежински, Збигњев, *Велика шаховска табла*, ЦИД, Романов, Подгорица-Бања Лука 2001.
- Gorshkov, Mikhail Konstatinovich, "The 'Russian World': How Do Russians See it Nowadays?", In ESA 12th Conference, Abstracts Book, Prague, 25-28 August 2015, 1587-1588.
- Дугин, Александар Гељевич, *Четврта политичка теорија*, Мир, Београд 2013.
- Манделбаум, Мајкл, *Идеје које су освојиле свет: мир, демократија и слободна тржишта у двадесет и првом веку*, "Филип Вишњић", Београд 2004.
- Растовић, Александар, *Велика Британија и Косовски вилајет 1872-1912*, Завод за уџбенике, Београд 2015.

- Растовић, Александар, *Енглези и Балкан 1837-1914*, Завод за уџбенике, Београд 2015.
- Сартори, Ђовани, *Демократија: шта је то?* ЦИД, Подгорица 2001.
- Фукујама, Френсис, *Идентитет*, ЦИД, УДГ Хуманистичке студије, Подгорица 2022.
- Фукујама, Френсис, *Изградња државе. Владе и свјетски поредак у 21. stoleћу*, “Извори”, Загреб 2005.
- Хантингтон, Самјуел, *Сукоб цивилизација*, ЦИД, Романов, Подгорица-Бања Лука 2001.
- Houbert, Jean, “Russia and Decolonization in Eurasia”, in Brennan, C., Frame, M. (eds) *Russia and the Wider World in Historical Perspective*. Palgrave Macmillan, London 2000, 190-208. https://doi.org/10.1057/9781403913845_10
- Шуваковић, Урош, «Чињенице су непромењиве, чак и кад власт пожели да их мења», у Елезовић, Д., Шуваковић, У. и Ракић, Б. НАТО-агресија у светлости правде, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица 2019, 291-322. https://drive.google.com/file/d/1ovha6DjuqfFk_h8BVQuEjO0IK0Rogwv2c/view
- Шуваковић, Урош, «Србија и атлантске интеграције: програмско-политички ставови партија у Србији према НАТО», Политика националне безбедности 2/2018, 57-77. <https://doi.org/10.22182/pnb.1522018.4>

AN ATTEMPT OF CRUSING THE SLAVIC WORLD AND RUSSIA'S RESPONSE

SUMMARY:

The paper points to the character of the Russian-Ukrainian conflict and the role of the “collective West” in it. The US role in this conflict is considered, pointing out that it the attempt of “universalization” of the Western (American) values is a cause of conflicts throughout the world, including this one occurring in the European territory, and that it has its genesis without which it cannot be seen properly and with scientific arguments.

Међународна научна конференција

Key words: Russian-Ukrainian conflict, “collective West”, USA, Euromaidan 2013/2014,